

JÖNKÖPING UNIVERSITY
International Business School

YTTRANDE
2017-03-20

Dnr 2017/312-16

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Slutbetänkande SOU2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Näringsdepartementets Dnr N2017/00222/HL.

Jönköping University (Högskolan i Jönköping) har inbjudits att inkomma med synpunkter på remiss för SOU2017:1.

Inledning och bakgrund

Den parlamentariska landsbygdskommittén har presenterat sitt slutbetänkande (SOU2017:1). Kommittén har en bred och omfattande ambition. Detta uttrycks exempelvis i de olika perspektiv som presenteras för att beskriva de svenska landsbygdernas utveckling (näringslivs- och kompetensutveckling, digitalisering, transportinfrastruktur, bostadsförsörjning mm). Den övergripande målsättningen för kommittén är att presentera en sammanhållen grund för kommande 30 års landsbygdspolitik. Kommittén lämnar 75 förslag på hur målet för landsbygdernas utveckling ska kunna realiseras. Den övergripande målsättningen formuleras i betänkandet: *"En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd"*.

Jönköping University (JU) är en stiftelsehögskola med fyra fackhögskolor (Jönköping International Business School, Tekniska Högskolan, Hälsohögskolan och Högskolan för lärande och kommunikation) som bedriver utbildning, forskning och forskarutbildning. JU präglas av en internationell profil med utbildning och forskning som är relevant för företag och organisationer såväl som för det internationella forskningssamhället. Ända sedan tillkomsten av JU i mitten av 1990-talet har vår inriktning av utbildningar och forskning till stor del tagit sin utgångspunkt i den typ av region som Jönköping representerar, dvs. med samspel mellan stads- och landsbygdsområden. Detta innebär att det vid JU finns forskare och lärare med kompetens och erfarenhet om vilka förutsättningar som präglar företagen och befolkningen som finns i Sveriges landsbygder.

JU ser landsbygder och samspelet mellan stad och land som en plattform för både utbildning och forskning inför framtiden. JU genomförde 2016 en inventering av vilka verksamheter och aktiviteter som finns vid lärosätet med anknytning till landsbygder och dess förutsättningar för utveckling. Det finns ett stort antal sådana verksamheter vid samtliga fackhögskolor inom

JU. Exempelvis finns det ett flertal forskare vid Jönköping International Business School (JIBS) som utvecklat en forskningsmiljö inom nationalekonomi och företagsekonomi som det senaste decenniet bedrivit forskning inriktad mot regional tillväxt och utveckling, familjeägda företag, entreprenörskap i små och medelstora företag, utvärderingsstudier av landsbygdsprogrammet, mm. Det finns vid JIBS flera kollegor som delvis arbetar eller har arbetat vid Jordbruksverket i Jönköping som har en mycket god kompetens och kunskap om den europeiska såväl som den svenska landsbygdspolitiken.

Generella kommentarer

JU anser att utredningen svarar upp väl mot sitt uppdrag, som representerar en av våra mest centrala utvecklingsfrågor i den svenska ekonomin. Det finns kopplingar mellan kommitténs förslag och exempelvis nationella och globala mål för hållbar utveckling. Vidare instämmer JU med den formulering och övergripande målsättning som kommittén formulerat.

Sverige präglas mycket av den omfattande andel av geografin som landsbygderna svarar för. Detta är på en och samma gång både en styrka och en svaghet som också beskrivs på ett bra sätt i betänkandet. När det gäller svagheter är det främst dessa som tjänar som grund till de 75 presenterade förslagen. JU:s generella kommentarer kan i övrigt sammanfattas enligt nedan:

1. Formuleringen av den generella målsättningen lyfter fram att möjligheter ska vara likvärdiga, men den förklarar inte huruvida det handlar om likvärdiga möjligheter mellan olika delar av landsbygderna eller exempelvis mellan stadsområden och landsbygder. Det finns i detta hänseende utrymme för att göra olika tolkningar, som också får betydelse för hur rekommendationer kan ges för utformningen av politiken.
2. Ambitionen för den föreslagna politiken anges ha ett tidsperspektiv om 30 år. Detta är en mycket lång tidsrymd som innebär ett flertal osäkerheter och det finns förslag som utgår från utvecklingsmönster som varit för handen under väsentligt kortare tid.
3. Kommitténs betänkande är inte helt tydligt i fråga om balans och/eller förhållande mellan fördelnings- och tillväxtpolitik. Ett stort antal av förslagen kan ses som fördelningspolitik och det finns skäl att anta att olika effekter/konsekvenser står mot varandra. Det behövs därför samhällsekonomiska studier och konsekvensanalyser som kan komplettera underlagen inför beslut att genomföra förslagen.
4. Landsbygdernas brist på täthet kan sägas vara central utgångspunkt i de flesta perspektiv som lyft fram. Till detta kan också tilläggas att det saknas urbana system för tätortsstrukturer i en mycket stor andel av alla de funktionella regioner som utredningen utgår ifrån i flera delar (s.k. FA-regioner). Detta förhållande har inte utredningen behandlat på samma ingående sätt som flertalet andra förutsättningar som är viktiga för landsbygdernas utveckling. Detta innebär en begränsning med avseende på hur olika policyrekommendationer har förutsättningar att fungera effektivt, som också är något som behöver beaktas i konsekvensanalyser.

JU:s kommentarer om de enskilda förslagen i betänkandet

Digital kommunikation och transportinfrastruktur

JU delar kommitténs analys och slutsats om att digital kommunikation och utbyggnad av bredband har en stor betydelse för landsbygders utveckling, dvs. för människor och företag som bor och verkar i dessa delar av ekonomin. JU delar också kommitténs uttalande om att transportekonomiska modeller som idag används i trafiksektorn har en potential att förbättras för att bättre beakta förhållanden utanför stadsregioner. Denna förbättringspotential finns också med avseende på modellernas förmåga att i analyser kunna tillåta resor med mer än ett transportslag som i dag är ytterst begränsande.

Förslag om att använda skatter och avgifter som styrmedel kan sannolikt vara en framkomlig väg. Att exempelvis ge avdragsmöjlighet i skattesammanhang innebär normalt inte några betydande administrativa kostnader och är därför ofta att föredra framför subventioner.

Näringsliv och företagande

JU delar kommitténs analys och slutsats om att innovation och näringslivsförnyelse är en central utgångspunkt för landsbygdernas långsiktiga tillväxt och utveckling och för att realisera den nationella ambitionen om en omställning mot en mer bio-baserad ekonomi. Grunden för en sådan utveckling utgår i väsentlig grad i de naturresursbaserade näringarna (lantbruk, skogsbruk, vattenbruk) och de kopplingar som finns mellan primärnäringen och kopplade industrier i förädlingskedjan. JU tillstyrker såväl förslag om att landsbygdsprogrammet kan vara ett verktyg i detta avseende (förslag nr 6) och att Tillväxtverket ges i uppdrag att se över möjligheten till utformning av servicegaranti kopplat till myndighetsutövning för små- och medelstora företag.

Samhällsplanering och bostadsbyggande

Kommitténs betänkande berör regler som rör planeringsförfarande (PBL) och bostadspolitiken. Dessa områden har flera former av regleringar som riktas mot både utbuds- och efterfrågesidan. Om- och/eller avregleringar av dessa marknader måste simultant beakta både utbuds- och efterfrågesidorna annars riskerar politiken bli ineffektiv. Betänkandets förslag rör främst utbudsrelaterade frågor kopplat till planarbetet i kommunerna, och det är högst osäkert huruvida dessa kan förväntas leda till de önskade effekterna som adresseras i betänkandet. Landsbygdernas bostadsmarknader har i stor utsträckning en problematik i form av att kostnader för nybyggnation är större jämfört med den etablerade nivån för fastighetspriser på marknaderna. I sådana situationer är det högst osäkert vilken betydelse som översiktsplaner mm kan få för byggnation och den långsiktiga bostadsförsörjningen.

Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Kommitténs betänkande behandlar funktioner i samhället som är mycket viktiga för landsbygdernas långsiktiga utveckling. Det handlar om grundläggande förutsättningar för att leva, bo och driva företag i Sveriges landsbygder. Den slutsats som JU drar om dessa delar av utredningen är att det är mycket väl motiverat att på ett mera djuplodande sätt analysera dessa frågor som grund för policyrekommendationer.

2.3.2 Förnyelse och innovationer

JU tillstyrker förslaget och vill också lyfta fram betydelsen av att uppdraget till Vinnova inkluderar frågor som inriktas mot hur innovationer når fram till marknad med nya produkter och tjänster. Detta inkluderar företags utveckling av affärsmodeller, hur företag implementerar nya sätt att arbeta internt och samarbeten externt till andra företag mm. Den del av innovationsarbetet som innebär introduktion/etablering på en marknad kan sannolikt räknas till det mest väsentliga för att en ekonomisk förnyelse ska äga rum. Detta är något som också har pekats ut av exempelvis Formas som väsentligt att fästa en större uppmärksamhet mot om en biobaserad ekonomisk förnyelse ska kunna äga rum i en större skala.

2.3.5 Kunskapsutveckling om näringsliv i landsbygderna

JU tillstyrker förslaget. Det är mycket angeläget att etablera ett forskningscentrum med uttalad ambition att utveckla och sprida kunskaps- och forskningsrön om villkor och förutsättningar för företagande och boende i landsbygder. Mot bakgrund av betänkandets samlade förslag är det essentiellt att ett nationellt förankrat initiativ med inriktning mot analyser och forskning etableras. I sin helhet utmålar betänkandet en utveckling som kommer att innebära väsentligt större efterfrågan jämfört med tidigare på bred utveckling av kunskaper och kompetens om landsbygders utveckling. JU menar att ett sådant centrum bör utformas på ett nätverksbaserat sätt med en kärna av svenska forskare och även med internationella kontakter, och omfatta olika discipliner. Formen av ett landsomfattande nätverk, som lämpligen utgår från centrat och som ges uttalat nationellt stöd har förebilder i andra länder som visat prov på framgång. En väsentlig förutsättning för att ett dylikt centrum ska kunna nå framgång är att det har en bas med resurser (finansiella medel såväl som personer) att utgå från.

JU har noterat att kommittén känner väl till den forskningsmiljö som finns vid Jönköping International Business School (JIBS) och pekar ut JIBS som en av fyra möjliga lärosäten där det kan vara lämpligt att etablera ett sådant centrum. JU och JIBS välkomnar ett sådant initiativ som är mycket väl i linje med vår utveckling. Det finns en mycket god kompetens och nödvändiga förutsättningar med en stor grupp forskare vid JIBS inom nationalekonomi och företagsekonomi som är orienterad mot regionalekonomi och landsbygdsekonomisk forskning, kompetensförsörjning, entreprenörskap och ägande av små och medelstora företag som är en nödvändig förutsättning för det föreslagna centrat. Dessa forskare utgör en viktig del av JIBS profilering och är internationellt erkända med en stor volym publikationer i internationella tidskrifter. Ett flertal större forskningsprojekt har genomförts vid JIBS med inriktning mot utveckling i landsbygder och JIBS har varit värd för några globala forskarkonferenser inom både regionalekonomi och entreprenörskap. Vid JIBS finns också en mångårig erfarenhet och kompetens att utveckla mötesplatser i fysisk- såväl som i digital form. Projektet Vertikals finns sedan snart fyra år tillbaka med en hemsida som har närmare 30,000 unika besökare per år och med ca 50,000 nerladdade artiklar årligen. JIBS arrangerar också årligen konferensen 250 möjligheter med 200-250 deltagare från 60-70 kommuner som adresserar frågor som är gemensamma för kommuner i landsbygder. JIBS har också olika samarbeten med Jordbruksverket (som finns lokaliserat i kvarteret bredvid JU) med utvärderingsuppdrag av landsbygdspolitik och olika former av gemensamma seminarier och konferenser. Ett särskilt forum finns etablerat sedan ca 10 år tillbaka som inkluderar JIBS, LRF och Jordbruksverket som kallas SOL (Samarbete Om Landsbygdsutveckling) som årligen organiserar flera seminarium som haft mellan 20 och 120 deltagare som behandlar aktuella ämnen om landsbygders utveckling.

4.2 Nationella mål för politiken (sida 119) och 4.3 Utbildningscentra för högre utbildning (sida 122)

Förslagen från kommittén innebär att universitet och högskolor föreslås ges i uppdrag att öka tillgängligheten till den högre utbildningen i hela landet och att utbildningscentra för högre utbildning inrättas i varje kommun som inte har en högskola/universitet i sin FA-region. Å ena sidan delar JU uppfattningen att en höjd genomsnittlig utbildningsnivå har en allmän positiv betydelse för samhället, en form av kollektiv nytthet. Å andra sidan handlar förslaget om högre utbildning som till sin natur är specialiserad och differentierad vilket innebär att det både krävs tillräckliga underlag med sökande studenter och kritisk massa av lärarkompetens för att säkerställa en konkurrenskraftig kvalitet i utbildningarna. Specialiserad högre utbildning med hög kvalitet kännetecknas normalt av att studenter söker sig till aktuellt lärosäte från långväga avstånd och sedan också lämnar regionen där lärosätet finns för att sedan söka sig till företag som efterfrågar kompetensen. Det finns eventuellt en del former av utbildningsinriktningar på en grundläggande nivå som kan ha förutsättningar ges i liten skala på med kommunalt upptagningsområde inom exempelvis vård, omsorg och skola.

Kommittén framhåller på sidan 123 sin uppfattning att kompetensförsörjning i landsbygderna inte löses genom att öka antalet studieplatser, vilket också är JU:s uppfattning. Den svenska ekonomin brottas generellt med tilltagande matchningsproblem som innebär att det finns en ökning över tiden av summan av kvarvarande vakanser i företag och arbetslöshet. Problemet har tilltagit de senaste 2-3 decennierna trots att den högre utbildningen expanderat på ett omfattande sätt och trots att andelen i arbetskraften med en högre utbildning i landets FA-regioner har ökat påtagligt. Ser vi tillbaka på tiden från 1990-talets första hälft fram till idag går det inte att enkelt konstatera att utbyggnaden av högskoleplatser och den ökade tillgängligheten till högre utbildning med någon säkerhet löser de strukturella problemen.

Utifrån dessa perspektiv ställer sig JU frågande till om dessa två presenterade förslag kommer att lösa de problem som eventuellt finns med för låg andel kvalificerad arbetskraft i landsbygderna och bifaller därför *inte* dessa två förslag.

I detta ärende har prorektor Mats Jägstam beslutat. Ek. Dr Lars Pettersson har varit föredragande och svarat för handläggning av ärendet.

Mats Jägstam

Lars Pettersson

